

Integrarea socio-profesională a tinerilor cu cerințe educative speciale **Vocational Integration of the Young Students with Special Education Needs**

Vasile GUZGANU, Adriana PETREA
Grupul Școlar „Ion Holban” Iași

Abstract

The necessity of the social and professional integration of the young people with special needs has been a permanent and sustained preoccupation of the managers and psychopedagogic specialists of the „Ion Holban” School Group in order to know the possibilities, the methods and the results of some programmes which have been initiated and carried on here. The project *The Social and Professional Integration of the Young People with Special Needs by Retraining them* was one of the solutions identified in this domain. The goal of this project is the vocational integration of the young people with physical disabilities from broken families and orphanages who didn't find any job in the field in which they were initially qualified and the organisation of a three month re-qualification course in the clothing field and getting them employed at S.C. IASICONF S.A. The theoretical and practical instruction of this category of young people was completed by a sustained psychopedagogic program of assistance by the *Counselling and Professional Guidance* within the framework of which we laid the foundations of this research.

Nevoia de integrare socio-profesională a tinerilor cu cerințe educative speciale a generat preocuparea permanentă și susținută a conducerii și a specialiștilor psihopedagogi de la Grupul Școlar „Ion Holban” Iași, pentru cunoașterea posibilităților, modalităților și rezultatelor unor programe inițiate și desfășurate aici.

Proiectul *Integrarea socio-profesională a tinerilor cu cerințe educative speciale, prin reconversie profesională*, aprobat de Comunitatea Europeană prin Observatorul Național Român spre derulare la Grupul Școlar „Ion Holban” din Iași, a constituit una dintre soluțiile identificate. Scopul proiectului îl constituie integrarea socio-profesională a tinerilor cu deficiență fizică și a celor proveniți din centre de plasament, care nu și-au găsit un loc de muncă în domeniul în care au fost calificați inițial. Acest fapt s-a realizat prin organizarea unor cursuri de reconversie profesională de scurtă durată (3 luni) în domeniul confecții-îmbrăcăminte și angajarea lor la S.C. IASICONF S.A.

Ipoteza de lucru se concretizează în *nevoia de integrare socio-profesională a acestei categorii de tineri*. Grupul țintă este format din absolvenți ai Grupului Școlar „Ion Holban” – tineri cu deficiență și tineri proveniți din case de copii.

În acest sens, s-a inițiat o echipă interdisciplinară de lucru alcătuită din: coordonatorul proiectului, experți naționali și locali: psihopedagog, inginer-confecții (școală), maistru – confecții (școală) și inginerul întreprinderii angajatoare.

I. Elemente specifice elaborării curriculum-ului

Cursul s-a derulat urmărind un curriculum elaborat conform *standardului de pregătire profesională* în domeniul confecții-îmbrăcăminte, curriculum care a cuprins atât unitățile de competență specifice practicării meseriei menționate, cât și competențele psihopedagogice și sociale necesare adaptării și integrării sociale și profesionale a tinerilor defavorizați. Durata cursului de instruire teoretică și practică a fost de 240 ore, practica desfășurându-se atât în atelierele școlii, cât și la agentul economic, unde cursantul a avut posibilitatea să lucreze cu instrumentele și echipamentele specifice locului de muncă. Tematica elaborată de către psihopedagog a fost structurată pe trei tipuri de activități derulate în perioade și proporții diferite, după cum urmează:

➤ *Psihodiagnoză*. Selecția tinerilor participanți la curs s-a realizat timp de o săptămână, pe baza unei metodologii și a unei baterii de teste selectate și elaborate de către psihopedagog.

➤ *Consiliere și orientare în carieră*. Cursurile de consiliere și orientare în carieră s-au desfășurat pe toată perioada derulării cursurilor, câte șase ore pe săptămână, atât cu tinerii și părinții acestora, cât și cu profesorii implicați în proiect.

➤ *Sprijin postintegrare socio-profesională*. Sprijinul postintegrare socio-profesională (după plasarea tinerilor la locul de muncă), constând în activități specifice de consiliere, s-a desfășurat sub forma unor vizite, întâlniri, discuții ale psihopedagogului cu tinerii angajați, cu salariații fabricii, conducerea instituției angajatoare, toate acestea oferind un suport moral tinerilor defavorizați recent angajați și după terminarea cursurilor de pregătire. Activitatea s-a desfășurat câte două zile pe săptămână, timp de o lună de zile, atât cât durează perioada de probă impusă de instituția angajatoare.

Elaborarea curriculum-ului cursului a urmărit o serie de *parametri* impuși de specificul meseriei – confecționar-îmbrăcăminte; cerințele profesionale specifice locului de muncă (curriculum-ul a fost elaborat de către inginerul școlii împreună cu inginerul responsabil cu probleme de învățământ din cadrul întreprinderii angajatoare); perioada de derulare a cursului (3 luni); eterogenitatea grupului, din perspectiva dezvoltării psiho-fizice a cursanților. Grupul a fost format din tineri cu deficiență fizică și tineri fără deficiență proveniți din case de copii și familii dezorganizate. Având în vedere acest criteriu, s-a impus *adaptarea cerințelor școlare și profesionale la posibilitățile individuale ale fiecărui tânăr, prin utilizarea metodelor de lucru diferențiat în demersul instructiv-educativ*.

II. Consiliere și orientare în carieră. Rezultatele unei cercetări

Investigația efectuată în perioada decembrie 2001 – martie 2002 ne-a confirmat ipoteza de lucru prin rezultatele însumate. Studiul a fost realizat pe baza unui chestionar aplicat în cadrul proiectului, construit în așa fel încât să poată fi adresat tinerilor participanți la curs, în trei momente diferite: la începutul cursului, la mijlocul și la finalul acestuia. În acest mod, am asigurat bazele unei analize comparative a răspunsurilor, acceptând și așteptând să descoperim diferențele. Ne-am propus și dorit să identificăm, pe de o parte, în ce măsură este conștientizată *nevoia de angajare* a tinerilor cu deficiență fizică și proveniți din medii defavorizate iar, pe de altă parte, să aflăm *cum se realizează integrarea socio-profesională* a acestor tineri.

Lotul a cuprins un număr de 16 tineri cu deficiență fizică și fără deficiență, absolvenți ai Grupului Școlar „Ion Holban” Iași – școală specială pentru copii cu deficiențe fizice – care nu și-au găsit un loc de muncă în domeniul în care au fost calificați. Majoritatea acestora provine din medii sociale defavorizate – centre de plasament. Punctul comun al celor investigați îl reprezintă dorința de a-și găsi un loc de muncă. Tinerii au fost selectați, având în vedere următoarele criterii: tineri cu deficiență fizică, proveniți din medii defavorizate, care nu și-au găsit un loc de muncă în domeniul în care au fost calificați.

Argumentele favorabile inițierii cursului de reconversie profesională în domeniul confecției-îmbrăcăminte sunt: încadrarea tinerilor în viața activă; importanța domeniului ales, având în vedere solicitările de pe piața locurilor de muncă; compatibilitatea între cerințele fiziologice ale meseriei și dezvoltarea psihomotrică și psihomotorie a tinerilor (posibilitatea adaptării sarcinilor la potențialul individual al fiecăruia); identificarea unei întreprinderi (S.C. IASICONF S.A.) care și-a manifestat nevoia de forță de muncă în acest domeniu. Dorind să aflăm care ar fi argumentele favorabile unor cursuri de reconversie profesională în domeniul confecției-îmbrăcăminte, având în vedere utilitatea lui pentru instruirea și formarea tinerilor cu deficiență, s-au impus următoarele remarci generale:

Răspunsurile acoperă întreaga gamă de motivații referitoare la posibilitatea găsirii unui loc de muncă (a angajării). Lipsesc răspunsurile care trădează prezența complexului de inferioritate. Această lipsă provine, credem, din formarea unei imagini de sine pozitive în cadrul ședințelor de consiliere psihopedagogică.

În consecință, considerăm că aceste două grupuri de observații sunt confirmări ale nevoii de integrare socio-profesională a tinerilor cu cerințe educative speciale, deoarece în ele se află dovada conștientizării unui imperativ – găsirea unui loc de muncă. Așa cum am precizat, cercetarea noastră este structurată pe trei momente cheie ale derulării proiectului: debutul, mijlocul și finalul acestuia.

Am reținut câteva motivații înscrise și alese din chestionar care s-au dovedit cuprinzătoare și semnificative față de expectanțele noastre în raport cu această coordonată a integrării sociale și profesionale a tinerilor defavorizați. Motivația referitoare la *posibilitatea găsirii unui loc de muncă* înregistrează un progres gradat. Se observă aproximativ o dublare a procentului de alegeri – la mijlocul proiectului față de început – când este vorba de motivația cursului. Se pornește de la suspiciunea inițială a angajării (pentru 40% dintre candidați), însoțită de o neîncredere în forțele proprii (“deficiența pe care o am constituie un impediment în calea angajării mele” – sunt de părere 30% dintre cursanți) motivată de insuccesele anterioare, ajungând, la jumătatea drumului, la optimismul obiectivat în dorința de “a-și construi un rost în viață prin angajare” (pentru 82,5% dintre participanții la proiect). Aceasta se explică prin predominanța alegerilor multiple la tinerii care poartă simultan povara nereușitelor anterioare înregistrate și preocuparea pentru viitoarea competență formativă.

Remarcabile sunt expectanțele însumând 100% exprimările favorabile ale tuturor, privind importanța cursului, deoarece:

- de reușita acestuia *depinde viitorul lor profesional și familial* – pentru 55% dintre tineri;
- pentru că *vor avea un serviciu și un salariu* demn de orice om - pentru 67,5% dintre cursanți.

Tinerii conferă maturitate în înțelegerea nevoii de angajare, gândind inclusiv la efectele acesteia în plan formativ.

De observat este faptul că, deși specificul meseriei reprezintă o dificultate pentru 30% dintre cursanți, precum și programul foarte încărcat din timpul zilei (pentru 28% dintre ei) și absența zilelor libere din timpul săptămânii (pentru 23% dintre candidați), cu toate acestea, ei își doresc să se angajeze în domeniu. Dorința lor de a-și construi un rost în viață este mai presus de dificultățile pe care le impune meseria de confecționer-îmbrăcăminte.

Există două categorii de candidați: tineri cu deficiență fizică proveniți din familii dezorganizate și tineri fără deficiență proveniți din centre de plasament. La o analiză comparată a celor două categorii de populație, s-a constatat o adaptare/integrare școlară mult mai bună a tinerilor cu deficiență (100%), comparativ cu cei fără deficiență (70%) proveniți din case de copii care, conștienți de integritatea lor fizică și intelectuală, precum și de credința că au mai multe șanse de a se realiza profesional și în alte domenii, nu depun eforturi la fel de susținute în conturarea unor tehnici de lucru, a unor modalități de adaptare la cerințele care se impun, a unui cod de comportamente, atitudini și valori specifice acestei meserii. Este vorba, în fapt, de un sentiment dat de diferențele de șansă dintre cele două categorii de tineri, accentuat de o constituție fizică anormală ? (infirmitate), precum și de o situație economică și socială precară a familiilor sau mediului în care s-au format. Una dintre cauze constă tocmai în expectanțele reduse ale tinerilor deficienți, datorită neîncrederii în potențialul fizic de care dispun, compensată de o mobilizare susținută a efortului propriu.

Interesant de relevant este faptul că, în cazul tinerilor proveniți din case de copii, sentimentul de inferioritate a evoluat spre starea de complex, spre instalarea unui profund sentiment de neputință care s-a prelungit și prin instalarea abandonului școlar (30% dintre aceștia au abandonat cursul). În timp ce în situația tinerilor cu deficiență fizică, sentimentul a determinat acțiuni energice de depășire a deficienței în cauză și de autorealizare în domeniul vizat de proiect. Acesta poate fi și meritul școlii în care s-au format din clasa I și până la absolvirea școlii profesionale pentru deficienți fizici. Au beneficiat aici de serviciile specialiștilor în domeniile asistenței psihopedagogice, sociale, precum și kinetoterapeutice, care au organizat și coordonat programe eficiente de recuperare și integrare în comunitate a acestora.

Este un progres vizibil susținut de o imagine de sine pozitivă. Doar 7% dintre cursanți recunosc, la sfârșitul cursului, deficiența fizică un impediment în calea angajării, comparativ cu 30% - procent valabil în etapa de început a proiectului nostru, iar 7% dintre candidați susțin aspectul fizic – drept principalul criteriu de angajare. Acest fapt semnifică percepția pe care o manifestă cei din jur, respectiv angajatorii, asupra viitorilor angajați, pentru că au indus convingerea că *angajarea lor depinde de cel care angajează*. Tinerii au acordat maximum de alegeri variantelor b și d de răspuns întrebării 5, considerând a fi de cea mai mare importanță acest curs pentru ei, din *dorința de a avea un loc de muncă*. Faptul că sunt oameni fără resurse, că nivelul șomajului este în general ridicat, precum și prezența acestui fenomen în familiile lor – toate acestea situează nevoia unui loc de muncă pe primul plan, accentuând dorințele lor în acest sens.

În cadrul programului de asistență psihopedagogică a fost cultivat cu succes sentimentul utilității acestei categorii de tineri cu cerințe educative speciale (doar 7% dintre candidați recunosc la sfârșitul cursului că “sunt puțini cei care au nevoie de ei”). Conștientizarea importanței însușirii abilităților practice dobândite/a performanței obținute în domeniul vizat, în scopul angajării, este recunoscută de 60% dintre tineri – la finalul proiectului, față de numai 31% - la începutul proiectului. În urma probelor de evaluare teoretică și practică organizate la sfârșitul cursului de pregătire, toți cursanții (100%) au fost

admiși, dovedind cunoștințe teoretice temeinice și abilități practice formate, în funcție de potențialul psiho-fizic de care dispun. Din totalul cursanților, au fost angajați 53% dintre absolvenți la S.C. IASICONF S.A., pentru perioadă nedeterminată. Ceilalți tineri (47%) urmând să fie angajați în etapele următoare absolvirii cursului.

Cauzele neselectării pentru angajare a tinerilor se obiectivează în:

➤ neconcordanța dintre cerințele psihofiziologice ale meseriei și dezvoltarea psihomotrică și psihomotorie a tinerilor cu deficiență fizică (este cazul unei tinere diagnosticate cu hemipareză stângă, care dovedește un ritm foarte lent de lucru și a unei tinere cu deficiență mintală și senzorială pe fondul unei instabilități emoționale, incapabilă să se adapteze cerințelor meseriei și ritmului de lucru impus de instituția angajatoare);

➤ dificultăți de adaptare la locul de muncă, dovedite încă din perioada derulării cursurilor (este cazul tinerilor instituționalizați, fără deficiență fizică) concretizate în comportamente/atitudini neadecvate (capacitate de autocontrol limitată, tendințe antisociale).

III. Concluzii

Soluțiile gândite și propuse pentru inserția socio-profesională a tinerilor cu deficiență severă se obiectivează în:

- Înființarea atelierelor protejate pentru tinerii cu handicap fizic sever constituie tema unui viitor proiect aprobat de Ministerul Educației și Cercetării pentru derulare la Grupul Școlar „Ion Holban” Iași, începând cu octombrie 2002.

- Inițierea unor proiecte viitoare axate pe aceeași problematică a integrării socio-profesionale a tinerilor cu deficiență, precum și a celor proveniți din case de copii, proiecte realizate în parteneriat cu Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului Iași.

- Derularea programelor de consiliere și orientare în carieră.

- Organizarea periodică a târgurilor pentru locuri de muncă.

Procentul de 100% acordat pentru importanța cursului demonstrează că ocuparea unui loc de muncă este decisivă pentru ei. Rezultatele chestionarului, ale conversațiilor, observațiilor, precum și ale celorlalte metode de cercetare utilizate arată că subiecții sunt gata să-și asume orice riscuri pentru dobândirea unui post care să le asigure veniturile necesare. De menționat influența negativă a zvonurilor și a informațiilor oferite de mass-media referitoare la modalitățile de angajare utilizate de unii patroni. Aceste experiențe indecente oferite tinerilor au rolul de a determina adesea convingerea, mai ales pentru fete, că nu există alte criterii. Cu atât mai dăunătoare pentru formarea personalităților sunt aceste “practici” în cazul fetelor cu deficiențe care se consideră excluse – ab initio – de la șansele egale. Așa cum s-a mai subliniat, această situație poate fi transformată într-un câștig de către tinerele care își mobilizează toate eforturile privind valorizarea șansei de muncă oferită de diverse programe – precum este cel analizat.

Importanța acestor procente optimiste și a câtorva asemenea perspective subliniate – pe baza lor – școala constituie un cadru instituționalizat capabil să garanteze egalitatea de șanse.